

Ю. І. Ковалів

Література

ЛІТЕРАТУРА (лат. litteratura – написане, рукопис) – різновид писемної творчості, сукупність рукописних і друкованих творів певного народу, періоду чи доби. За змістом виокремлюють Л. філос., юрид., пед., муз., наук.-популярну, художню (також вживають поняття «письменство»). Термін «Л.» запровадив в антич. філології Цицерон, називаючи так граматичне знання. За доби [Відродження](#) поняття охоплювало різні писані тексти, часто відмінні за змістом та завданнями, призначені здебільшого для задоволення утилітар. інтелектуал. потреб, хоча Л. на той час виокремилася із синкретич. творчості. Адекватне розуміння худож. Л., що підпорядкувала собі доти поширений термін «поетика», сформувалося у 18 ст., що було зумовлене поширенням [друкарства](#) і книговидавництва та осмисленням суті словес. мистецтва. Усвідомлення Л. як мистецтва започатковане у 19 ст., зокрема в артист. практиці романтиків, які вважали поета наділеним креатив. силою, в позиції «парнасців» та модерністів, які послідовно обстоювали іманентну сутність письменства. Л. виконує пізнавал., виховну, проповідн., морал.-етичну функції, але не за рахунок осн., артистичної, нехтування якою призводить до імітації мист. форм, обслуговування письменством влад. систем. Розгортаючись у річищі сковородин. «спорідненої діяльності» і самотожності, Л. пов'язана з життям на основі аристотелів. (ренесансні, класицист., реаліст. стильові концепції) і платонів. (барок., романтизм, модернізм) тлумачення мімезису. Але завжди визначальним є сформульов. І. Кантом критерій «незацікавленого інтересу». Важливим вважають також ігровий елемент – невід'єм. аспект поезії, завдяки якому розкривається невичерп. потенціал твор. духу. Л. тісно пов'язана з естет. категоріями прекрасного, величного, піднесеного, потворного, драматичного, трагічного, комічного тощо, які домінують у різних конкретно-істор. напрямках, періодах, епохах (зокрема переважання категорії прекрасного властиве передусім антич. письменству, піднесеного – середньовічному). Різні співвідношення між цими категоріями характеризують Відродження, класицизм, [бароко](#), [романтизм](#), [реалізм](#), [модернізм](#), [авангардизм](#), впливають на жанр. специфіку творів. Нехтування ними визначальне для [постмодернізму](#). На відміну від ін. мистецтв, що мають предметно-чуттєву форму вираження ([архітектура](#), [скульптура](#), [живопис](#), [музика](#), [хореографія](#)), Л. реалізується у слові, поширюється у писем. вигляді. Водночас вона не віддільна від усної творчості як первинної, живлячись її інтертекстуальністю, впливаючи на фольклор. Нац. особливість Л.

набуває заг.-люд. значення. Її розвиток супроводжується змаганням різних стильових тенденцій, що утверджуються у вигляді шкіл, угруповань, реалізують відповідні художні програми, які з часом вичерпуються, поступаються новим, виявляються в ін. формах (напр., *необароко, неоромантизм, неореалізм* у річищі модернізму). Актуал. є проблема спадкоємності у Л. З огляду на це провокативна теза «смерті Л.» безпідставна, тому що Л. існуватиме доти, доки людство потребуватиме задоволення своїх духов. запитів. Так само сумнівними вважають спроби розмивання її меж, що загрожує їй втратою іманент. мист. єства. Л. має родові, видові та жанр. ознаки, неповторні за кожної конкретно-істор. доби. Адекватне її сприйняття зумовлює розуміння як жанрово-стильової специфіки письменства, так і його істор. перспективи. Інтерпретац. методики філол., міфол., культурно-істор., психол. шкіл, *порівняльного літературознавства, психоаналізу, аналіт. психології, структуралізму*, а також прийоми [герменевтики](#), спрямовані на адекватне прочитання текстів з урахуванням їхніх особливостей, без накладання чужорідних теорій на досліджуваний матеріал.

Укр. Л. розв'язує не лише художні, а й позахудожні проблеми, зберігаючи етногенет. пам'ять та формуючи нац. свідомість народу, який тривалий час не був суб'єктом істор. поступу. Високий рівень її творів формує нац. варіант Л. в історії світ. худож. свідомості.

Бібліографічний опис:

Література / Ю. І. Ковалів // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-55756>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).